

Kratochvíl o FYSIS

Kratochvíl si vybral téma nesnadné, ale nepochybně aktuálně naléhavé. Jeho pracovní postup se zdá při prvním čtení prozrazovat jisté nedostatky v integraci celé problematiky, které jsou ovšem těsně svázány s některými závažnými překážkami pojmové povahy. Kratochvíl sám na tyto překážky čas od času poukazuje poznámkami spíše marginální povahy, místo co by je učinil samostatným tématem. Rád bych to ukázal na samotném ústředním tématu, a to tak, že ozřejmím zdánlivě závažné „logické“ nedostatky Kratochvílovy myšlenkové výbavy, a potom tak, že ukážu, že tyto nedostatky přesto mají jakousi „logiku“, resp. že jejich náprava by nutně musela znamenat revizi celé tradiční myšlenkové výbavy a tím revizi samotné „logiky“ nebo dokonce ustavení a zavedení logiky nové. Kratochvíl se nechce, jak jsme viděli, vracet k presokratikům a se vším důrazem se o ně opřít, ale přiznává, že se nemůže opřít o nic jiného. Nakonec tedy právě presokratici zůstávají rozhodující inspirací jeho úvah, které však jsou navzdory všemu poplatny jistým zmatkům a konfuzím, charakteristickým už pro latinskou (starověkou a středověkou) recepci, která se vyznačovala „malou vnímavostí vůči fysis“ (16). To se zračí v tom, jak neuspořádaně a pojmově neupřesněně Kratochvíl přechází od jednoho termínu k druhému, aniž by se pokusil vnést větší jasno jak do terminologie, tak do pojmových vztahů. Nikde nenajdeme náležité rozlišení mezi slovy fysis, příroda, přirozenost, povaha atd. V žádném případě nejde ovšem o nějaké opomenutí, jde nepochybně o záměr. Ví dobře o nutnosti „dobrého rozlišování“ (24), ale upozorňuje na to, že „tím ´dobrým´ rozlišováním není vždy takové, které už máme po ruce, nebo které umožní bezrozporný výklad nebo nabídne jinou formální výhodu. Tím dobrým rozlišováním je pouze rozlišování podle fysis, podle každé jednotlivé přirozenosti.“ Zeptejme se tedy, co to znamená „rozlišování podle fysis“. Když se Kratochvíl pokouší stručně vystihnout bytostnou povahu fysis, začíná (v 2.kapitole) tezí, že „Fysis je vše, co prochází rozením a umíráním, vznikem a zánikem.“ (22) Už jsme slyšeli, že se s naším evropským lidstvem „něco stalo“, totiž že došlo k „zasutí smyslu pro fysis“. Do jaké míry se této politováníhodné deviaci dokáže vyhnout sám Kratochvíl? Stojí za to si právě na tomto místě povšimnout, jak se při rozvádění myšlenky „fysis“ jednostranně zaměřuje na proměnlivost a na široké souvislosti: «K přirozenosti patří změna, přeměna. K přirozenosti však patří i vztah, kontext. Přirozenost se skrývá ve svých vztazích s jinými přirozenostmi. Skrze tyto vztahy se vztahuje k celku, k souvislosti všeho – a právě tím je přirozenost přirozená. Na úrovni fysis platí, že „všechno souvisí se vším“.» Na co se tu zapomíná? Co je tu přehlédnuto, pominuto?

(Písek, 950511-4.)